

FENN A KŐ, LENN A BÁNYA

Épül a palota

A gimnázium • Tantermek, diákok • Befogadó otthon

Az Ó-hegy szőlőskertjei eltűntek. Nem pusztultak ki, mint más helyütt: átadták — nem könnyen, vitázva, pereskedve — helyüket a gyáraknak, az ipartelepeknek. „Tekintetes Tanács! Vonatkozással a tekintetes tanács végzésére... általánosan ismert dolog, hogy Kőbánya emberről emlékeztet óta földművelésre kitűnően alkalmas, sőt, majdnem kizárólagosan erre szánt területnek tekintetik... Kőbánya szőlőhegyi jellegének általában való megszüntetését semmi körülmények közt sem ajánljuk, sőt, ellenkezőleg, oda terjed tiszteletteljes kérelmünk, miszerint Kőbányának jelenlegi természetét, nevezetesen szőlőhegyi jellegét ezentúl is fenn tartani méltóztatnék... Tudvalevő dolog, hogy a gyári üzlet és iparvállalatok szabad folytatása, különösen Kőbánya területén, a mezőgazdasági és szőlőművelési érdekek és törekvésekkel homlokegyenest ellentétben áll...”

A PUPU

Megsárgult, megvitatott, el nem fogadott öreg beadványok. *Kőbánya iparunk egyik fellegrára lett.* (Az állami ipar üzemei itt foglalkoztatják a legtöbb dolgozót; csak a X. kerület után következik a XIII. kerület.)

Szelid dombok közt — már csak én tudom: zöldellő domb, rét, grund, a „Pupu”, a focipálya volt itt — új házak lejtős kertjei mellett érünk le a „hegyről”, az Ó-hegyről a gimnáziumhoz. (Azért egy zárójel erejéig a Pupuról, ezekről a volt dombos grundokról, a fociról. Az első futballt — hogy vita ne legyen: az egyik elsőt — Kőbányán rugdalták. *Lőwenrosen Károly*, az első kőbányai sportegyesület, a Törekvés elnöke — 1900-ban hét munkás alapította — egy ideig Angliában dolgozott. Onnan kapott egyszerűen egy futball-labdát. Elmagyarázva a játék szabályait társainak, a Pékerdőben bakancsban, vasalt csizmában próbálták ki a labdát. *Winkler* bácsi, a népszerű kocsmáros, a későbbi híres csatár édesapja, igazi kemény focit játszott. Negyed óra sem telt el, s három súlyos sebesültje volt az új játéknak. Az asszonyok mérgekben szétzaggatták a bőrlabdát, *Lőwenrosen* megszökött a feleségei elöl, és sokáig nem is volt Kőbányán futball,

így előzték aztán meg más kerületek labdarúgó-szakosztályok alapításában.)

MODERN SZÍNPAD

A gimnáziumon kőművesek dolgoznak. Felújítás. Tavaly a berendezés egy része, most a külső. „A Kőfaragó Vállalat dolgozik itt.” Milyen kőből? „Műköburkolatot tudunk adni.” Tehát nem idevalósi kőből.

Épülete — magyaros, *Lechner Ödön* tervezte — éppen az idén hatvanéves. Egy bérházban, a Sertész-ház Rt Füzér utcai házában tanítottak az új gimnázium nyitására. Az utóbbi alapítását sok éves harc előzte meg: a város *fiúpolgárait* vagy *gimnáziumot* építsen. Iskolaügyben igen elmaradott volt a kerület. Az 1870-es években még csak két elemije volt a legnagyobb területű kerületnek, s 1908-ban a főváros 167 elemije közül csak *három* kőbányai. Hogy hozta be ezt a hátrányt?

Ma kisebb területen 15 általános iskolája, öt szak-középsiskolája és egy gimnáziuma van. Sok ez vagy kevés? „A pesti kerületek közül — mondja a művelődési osztály vezetője — viszonylag a legjobb körülmények közt vagyunk az egy tanteremre, illetve pedagógusra jutó létszámban.” A tanács ablakából látni az épülő művelődési házat. *Kádár Lajos*, az osztályvezető bemutatja az új kultúrpalotát. A kétszintes épület egyik részében könyvtár lesz. Nagyterem rendezvényeknek, tizenegy szakköri helyiség, hat klubszoba, balett-terem, előadó- és kiállítási terem, s a legkorszerűbb színpaddal egy ötszáz személyes színházterem. Megkérdem: ön idevalósi, kőbányai? „Nem, én eredetileg zuglói vagyok, de már nagyon rég itt tanítottam, mielőtt a tanácshoz kerültem.”

NŐK — FÉRFIAK

S itt — böngészve Kőbánya történetét — gondolatban meg kell követnem azokat, akiket hajdan „ide jötteknek” hívtunk. Nem a születéstől válik valaki kőbányaiává. *Kőbánya mindig a nagy, magába olvasztó, a befogadó otthon volt.* Régi népszámlálási adatok szerint a helyi születésű Budapest kerületeiben átlag 36,6 százalék volt. (A Belvárosban 30,3, a Lipótvárosban 28,7, a Ferencvárosban 39,9.) Kőbányán ez az arány csak 20,4 száza-

lék. Ausztriából a Budapestre települők kerületi átlaga 17,9 százalék, Kőbányán — rohamosan épültek a gyárak —: 26,6 százalék. Külföldről, a monarchia területén kívüli országokban születettek aránya a József- és a Terézvárosban 1,7, majd a Belvárosban 2,4, a Lipótvárosban 3,6, s a legtöbb Kőbányán: 4,2 százalék. S ezek a külföldről jöttek, „idegenek” nem gyárosok, tőkésék — a lengyel téglagyári munkásoknak lengyel templom állt Kőbányán —, itt a legtöbb napszámos, gyári munkás.

És még egy különösség. Több a férfi Kőbányán, mint a nő. 1910-ben 27 821 férfit számláltak és csak 23 212 nőt. Ez hatvanöt évvel ezelőtt volt. És most is: most is több Kőbányán a férfilakosság, mint a női.

Kőbányai György